

Tadqiqot.UZ

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCE.UZ

30 ИЮН
№29

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
12-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
29-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-12**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
29-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-12**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 29-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июнь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибод Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. Ortiqov Umirillo Mamadiyorovich, Irzayeva Marhabo Shaymamatovna	
QORI SIROJ YUSUPOV.....	7

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

QORI SIROJ YUSUPOV

Ortiqov Umirillo Mamadiyorovich

SamDCHTI Akademik litseyi tarix fani o'qituvchisi

Irzayeva Marhabo Shaymamatovna

Samarqand viloyat o'lakashunoslik muzeyi

tarix bo'limi katta ilmiy xodimi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Samarqandlik shashmaqom ijrochisi kamtarin inson ko'plab qo'shiqchi va raqs ustalarining ustozi samarqandlik Qori Siroj Yusupovning hayot yo'li san'at sohasida olib borgan ijodiy izlanishlari haqida so'z yuritiladi. Maqolada barcha ma'lumotlar tarixiy faktlar asosida yozilgan. Shuningdek musiqa sohasiga oid terminlar qo'llanilgan.

Kalit so'zlar Samarqand, Qo'shhovuz, Qori Siroj Yusupov, shashmaqom, nota, dutor, tanbur, raqs san'ati, aspirantlar, xotin - qizlar to'garaklari.

O'zbek milliy musiqa me'rosi haqida gap ketganda birinchi kishining hayoliga keladigan san'at turi maqomchilik hisoblanadi. Maqom musiqa ijodiyotining boshqa turlaridan badiy mukammalligi, kuy hamda shakl tuzilishlari ilmiy va amaliy asoslari puxta ishlangani bilan farq qiladi. Bu haqda Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev "Xalqimiz badiy tafakkurining maxsuli bo'lgan Shashmaqom ya'ni olti maqomni ta'bir joiz bo'lsa olti azim daryoga qiyoslash mumkin. Bu daryolar asrlar davomida jahon madaniyati ummoniga quyilib uni har tomonlama to'ldirip boyitib kelmoqda. Shuning uchun ham YUNESKO tomonidan jahon madaniy meroslari ro'yxatiga kiritilgani chuqur ma'no va ahamiyatga ega" deya fikr bildirgan edi.

Samarqandlik mashhur hofiz va san'at arbobi Qori Siroj Yusupov 1903-yilda Samarqand shahrida mayda hunarmand oilasida dunyoga kelgan [1]. Uning bobosi Xushkomil va akasi usto Muqum dutor, tanbur chalishib, xalq qo'shiqlari va maqomlaridan parchalar aytib yurishgan. Bunday oilaviy muhitda o'sgan Qori Sirojda yoshligidan san'atga ayniqsa milliy qo'shiqlarimiz va milliy raqslarimizga o'zgacha qiziqish va shaydolik paydo bo'lgan. U o'n uch yoshidan boshlab dutor chalishni o'rgana boshlagan. Shu yillar orasida "Garduni Segoh" "Muxammasi bayoz", "Giryoni Qozoq" kabi kuylarga qo'li kelishib qolganidan so'ng o'ziga ustoz topishni niyat qiladi. [2-34] Bu niyati tez orada amalga oshadi. Samarqand shahridagi Chorraha guzariga Samarqand bulbuli zabardast ustoz Hoja Abdulaziz Abdurasulovning yoniga borib buyuk ustozga san'at na'munalaridan ijro etib beradi va shogird qilib olishini so'raydi. Kamtarin ustoz rozi bo'ladi va Qori Sirojga mumtoz musiqamizdan saboq berib, soz chalishning sir asrorlarini va qo'shiq aytish yo'llarini qunt bilan o'rgatadi.

Hoja Abdulaziz Qori Sirojga dastlab "Sarparda", "Sinaxiroj", "Soqiynoma" kuylarini o'rgatdi [2-34]. Keyinchalik saboqlarni murakkablashtirib ko'pincha o'zi bilan to'yu tomosholarda olib yurgan. 1923 yil Hoji Abdulaziz Abdurasulov boshchiligidagi tuzilgan konsert jamoasi bilan Samarqand va Buxoro viloyatlarining turli tumanlarida va qishloqlarida bo'lib o'tgan konsertlarida qatnashdi. Bu jamoa bilan Xatirchi, G'igduvon, Karmana, Karki, Peshku va boshqa go'shalarda bo'lgan va san'at va musiqa ixlosmandlarining ko'nglidan joy olgan. [1]

Qori Sirojning o'z qo'li bilan yozgan tarjimai holiga ko'ra u 1924-yilda bir yillik tojik maktabida o'qishni boshlaydi. 1925-yilda bu maktabni a'lo baholar bilan tugatib, shu yilda Samarqand shahridagi 24-maktabga muallimlik bo'lib ishga kiradi. Bu maktabda 1927-yilga qadar ishlaydi. 1928-1932 yillarda O'zbek davlat musiqa va xoreografiya ilmiy-tadqiqot institutida o'qib, shu

yillar radioga ishga kiradi. [1].

Qori Siroj Yusupovning san'atga xususan milliy qo'shiqchilikga qiziqishi uni ilk bora Samarqandda ochilgan San'atshunoslik Institutiga olib keladi. Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Xalq Komissarlari Kengashi huzuridagi Fan Qo'mitasi hamda O'zbekiston xalq Maorifi Komissarligi kollegiyasining 1928 yili 11-dekabridagi № 14 – sonli bayonnomasiga binoan Samarqandda O'zbek davlat musiqa va horeografiya ilmiy-tadqiqot instituti sifatida tashkil etilgan. Unga taniqli yozuvchi, dramaturg, jamoat arbobi Abdurauf Fitrat hamda O'zbekistonning birinchi musiqashunos olimi Nikolay Nazarovich Mironovlar rahbarlik qiladi. Institutning o'z faoliyatini uch yo'nali shida olib boradi. Jumladan, "O'zbek va yevropa musiqa cholg'ularida talabalarni o'qitish", "Milliy va yevropa professional raqs san'atini o'rganish, "Milliy musiqiy merosni o'zlashtirish, notaga yozish hamda targ'ib qilish bo'limlari tashkil etilgan edi.

Institut o'zbek xalq milliy musiqa merosini targ'ib qilishni o'z oldiga maqsad qilib olgan bo'lib, bir paytda mahalli yoshlardan kasbiy musiqashunos va kompozitorlarni tayyorlash ishini ham yo'lga qo'yadi. Shunga muvofiq Muxtor Ashrafiy, Tolibjon Sodiqov, Sharif Ramazonov, Mutavakkil Burhonov, Olimjon Xalilov, Shohnazar Sohibov, Rahmon Olloberganov, Mardon Nasimov, Mixail Qalantarov, Manas Leviev, Doni Zokirov, Po'lat Rahimov, Sharof Bobokalonov, Nabi Hasanov, Fazliddin Shohobov, Soliha Halimboeva, Sharifa Saidnosirova kabi iqtidorli yoshlar qatorida Qori Siroj Yusupov ham qabul qilinadi. Mazkur dargohda ta'lim oluvchilar aspirantlar deb yuritilgan. Yangi ta'lim muassasasidagi aspirantlarga Ota Jalol Nosirov, Domla Halim Ibodov, Abduqodir Ismoilov, Matyusuf Harratov kabi o'zbek musiqasi bilimdonlari saboq bergenlar. [2 -34]

San'atshunoslik institutidagi dars jarayonidan lavha Samarqand.

San'atshunoslik institutidagi ijodiy muhit Qori Siroj Yusupovga o'z istedodini ko'rsatishga imkon beradi. Musiqa san'ati bo'yicha respublikada hamda Butunitifoqda 1925, 1930, 1932, 1933, 1935, 1938 - yillarda o'tkazilgan ko'rik – tanlovlarda faol ishtirok etdi va g'olib bo'ldi. Ko'plab faxriy yoriqlar bilan taqdirlandi [3 -31]

Malumki, XX – asrning 20-30 yillarda O'zbekistonda musiqa va teatr san'atlarining zamonaviy ruhda rivojlanishiga ma'lum imkoniyatlar yaratib, berilgan. Xususan, turli madaniy tadbirlar, hokimiyat tomonidan muntazam moliyaviy yordamlar berildi. O'zbekistonning poytaxti va barcha viloyatlardagi o'rta ta'lim maktablarida, o'rta va oliy hunar dargohlarida ashula va raqs ansambllari hamda teatr to'garaklari birin-ketin paydo bo'la boshladi. Ularning soni juda ham ko'p edi. Bu havaskorlik to'garaklarning ayrimlari kelgusida professional teatr, konsert tashkilotlarini bunyodga kelishida tamal toshini qo'ydi va iste'dodli san'at arboblarini yetishtirib berdi

Samarqanddagi havaskor qizlar to'garagi. 1928-yil.

Shunday to'garaklardan biri Samarqand shahrining Qo'shhovuz mahallasida ochiladi. Qori Siroj Yusupov xotin-qizlar klubidagi havaskor qizlar to'garagiga rahbarlik qila boshlaydi. Bu yerda yosh iqtidorli san'at ixlosmandlariga qo'shiq kuylash va milliy raqlarni ijro etishdan saboq berar edi. Qori Siroj Yusupov 1965 yilda vafot etdi.

Qori Siroj Yusupov shashmoqomni dutorda ijro etgan. Uning repertuarida Hoja Abdulazizning kuyalarini qayta ijro etgan "Guluzorim", "Ajam", "Bozurgoni", "Samarqand ushshog'i", "Adoyi", "Mustahzod", "Beboqcha" kabi ashulalar o'rinnegallagan. Qori Siroj bu qo'shiqlarga musiqiy pardoz berishda benihoya tengsiz sozanda bo'lganligini zamondoshlari o'z esdaliklarida yozib qoldirishganlar. Xulosa o'mrida aytish mumkinki, asrlar osha avloddan -avlodga ustoz shogirdlik ananalari yo'li bilan rivojlanib kelgan maqom san'ati shubhasiz xalqimizning bebahoy qadriyatidir. Bugungi kunda mazkur san'atni asrab qolish va rivojlantirish oldimizda turgan mas'uliyatlari vazifalardan biri hisoblanadi. Shu o'rinda ustoz san'atkirlarning musiqiy me'rosini qayta o'rganish va yoshlari o'rtasida keng targ'ib etishni lozim deb hisoblaymiz.

Foydalanimgan adabiyotlar ro'yxati

1. Samarqand Davlat madaniyati tarixi muzeyi Hujjatlar fondi KP 4769 materiallari asosida.
2. A.Jabborov S.Begimov M.Azamova O'zbek musqasi tarixi Fan va texnologiya nashriyoti 2018 yil Toshkent B, 31-33
3. Aminjon Sharipov. Hofiz yurgan yo'llarda. Zarafshon nashriyoti. Samarqand-1996 yil. B. 33-34

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(12-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.06.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000